

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA ARCHITEKTURY

FACULTY OF ARCHITECTURE

ÚSTAV PROSTOROVÉ TVORBY

DEPARTMENT OF SPATIAL DESIGN

ARCHITEKTURA DUŠEVNÍ LÉČBY

ARCHITECTURE OF MENTAL THERAPY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MASTER'S THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Bc. Matúš Peklanský

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

Ing. arch. Jan Mléčka, Ph.D.

BRNO 2018

Zadání diplomové práce

Číslo práce: FA-DIP0075/2017
Ústav: Ústav prostorové tvorby
Student: **Bc. Matůš Peklanský**
Studijní program: Architektura a urbanismus
Studijní obor: Architektura
Vedoucí práce: **Ing. arch. Jan Mléčka, Ph.D.**
Akademický rok: 2017/18

Název diplomové práce:

Architektura duševní léčby

Zadání diplomové práce:

Cítíme, že architektúra má značný vplyv a pôsobenie na človeka, rovnako ako aj človek má vplyv na samotnú architektúru. Záujmom práce je priama interakcia medzi plánovanou architektúrou, vybudovaným priestorom a ľuďmi, ktorí ho používajú.

Tieto vzťahy majú veľkú dôležitosť, špeciálne v obore psychiatrickej liečby. Duševne chorí vnímajú svoje prostredie odlišne ako tzv. "zdraví". Ak priestor ktorý nás obklopuje môže ovplyvniť naše vnímanie, naše šťastie, a naše nálady, čo je ideálnym prostredím pre duševné chorého človeka?

Cieľom práce je hľadanie špecifických potrieb určených duševne chorým, ako nutné požiadavky pre architektúru zariadenia mentálnej liečby. Vo svojich ťažších časoch sú pacienti obzvlášť náchylní na svoje prostredie, ktoré sa môže pričiniť k navráteniu ich mentálnej pohody. Môže mať architektúra dokonca vplyv na liečebný proces mentálne chorého?

Dodatočne sa práca venuje vzťahu medzi chorým a spoločnosťou. Prístup k oboru duševnej liečby sa výrazne menil v čase, čo je prítomne vyjadrené aj v architektúre. Silná stigmatizácia voči psychiatrickým pacientom je viditeľná aj dnes. Môže byť architektúra nápomocná v boji proti predsudkom, odsudzovaniu a stigme?

Cieľom práce je analyzovať duševnú liečbu a jej zariadenia, následne poznatky rozpracovať v konkrétnom architektonickom návrhu.

Rozsah grafických prací:

Výkresová dokumentácia

- sprievodná správa
- analýzy
- situácia 1:5000–1:1000
- pôdorysy, rezy, pohľady 1:500–1:50
- detail
- výbrané časti interiéru
- architektonický model

Seznam literatury:

NEUFERT, Peter. Navrhování staveb. 2. české vyd., (35. německé vyd.). Praha: Consultinvest, 2000. ISBN 80-901486-6-2.

FOUCAULT, Michel. Dějiny šílenství v době osvícenství: hledání historických kořenů pojmu duševní choroby. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1994. Edice 21. ISBN 80-7106-085-2

NORBERG-SCHULZ, Ch. Genius loci. Praha: Dokořán, 2010. ISBN 978-80-7363-303-5

ZUMTHOR, P. Promýšlet architekturu. Zlín: Archa, 2013. ISBN 978-80-87545-22-5

Termín zadání diplomové práce: 19.2.2018

Termín odevzdání diplomové práce: 14.5.2018

Diplomová práce se odevzdává v rozsahu stanoveném vedoucím práce; současně se odevzdává 1 výstavní panel formátu B1 a diplomová práce v elektronické podobě.

Bc. Matúš Peklanský
student(ka)

Ing. arch. Jan Mléčka, Ph.D.
vedoucí práce

-----
doc. Ing. arch. Jiří Palacký, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Brně dne 19.2.2018

-----
doc. Ing. arch. Jan Hrubý, CSc.
děkan

SPRIEVODNÁ SPRÁVA
ARCHITEKTURA DUŠEVNÍ LÉČBY

Diplomová práca sa zaoberá témou duševnej liečby, ktorú analyzuje a skúma s výsledkom návrhu konkrétneho architektonického objektu- Centra duševného zdravia.

Duševné zdravie je bezpochyby témou súčasnou a veľmi dôležitou. Psychiatrické problémy sa môžu počas života dotknúť každého z nás. Široká verejnosť je napriek stúpajúcej dôležitosti témy málo informovaná a tak ľahko vznikajú predsudky, mýty a dezinformácie. Duševne chorý, pod spoločenským tlakom, prítomnosti verejnej stigmy a nedôvere k zdravotníctvu odmieta riešenie svojho problému včas. Liečba prichádza na rad až počas akútneho vzplanutia ochorenia, ktoré si vyžaduje hospitalizáciu. Diplomová práca reaguje a hľadá odpovede na to, ako môže architektúra napomôcť duševnej liečbe, a ako môže vhodný návrh napadnúť existujúci stav stigmy.

Stav psychiatrickej starostlivosti v Českej aj Slovenskej republike je nevyhovujúci a zastaralý. Chýbajúca je najmä rehabilitačná starostlivosť, ktorej hlavným cieľom je opätovné zapojenie duševne chorého do života a spoločnosti. Konkrétne sú to zariadenia ako denné a nočné stacionáre, chránené dielne, a chránené bývanie. V súčasnosti prebiehajú reformy psychiatrickej starostlivosti v oboch krajinách a celej Európskej únii. Hlavným cieľom reforiem je politika modernizácie predurčená k vytváraniu práve prechodnej rehabilitačnej psychiatrickej starostlivosti. Na základe historických analýz témy, sa návrh stotožňuje s reformami a moderným prístupom v psychiatrickej starostlivosti. Funkcia, ktorú Centrum duševného zdravia ponúka, je primárne práve psychiatrická rehabilitácia.

Zariadenie duševnej liečby musí byť pacientovi a jeho príbuzným blízko. Nesmie dochádzať k segregácii a izolácii pacienta počas liečby, ktorá by mohla narušiť jeho znovu-začlenenie sa do spoločnosti. Centrum duševného zdravia je zariadením integrovaným do mestského prostredia. Lokalitou je udržiavaný fyzický, duševný a aj tematický kontakt s mestom a spoločnosťou.

Pre umiestnenie návrhu bola vybraná oblasť mesta Bratislava, ktorej kapacita, rozmiestnenie a sieť psychiatrických zariadení sú problémové a nedostačujúce. Zásahom je modifikácia existujúceho systému psychiatrickej starostlivosti, v súlade s reformou. Centrum duševného zdravia sa napája na modifikovanú prepojenú, funkčnú a vyrovnanú sieť psychiatrickej starostlivosti.

Centrum duševného zdravia je umiestnené v lokalite blízko historického centra Bratislavy, na križovatke ulíc Radlinského a Imricha Karvaša. Pri výbere konkrétnej parcely boli zohľadnené potreby fyzickej, duševnej a tematickej integrácie. Fyzická integrácia a dostupnosť parcely je zabezpečená jej lokalitou na hlavnom uzly MHD. Jedna zo zastávok MHD je priamo pred objektom. Pre prítomnosť témy parcela poskytuje trvalý kontakt a optické prepojenie so svojím okolím. Výhodou je aj prepojenosť na existujúcu lekársku starostlivosť - blízkosť Psychiatrickej kliniky Nemocnica Staré Mesto. V územnom pláne mesta Bratislava je parcela zadefinovaná ako občianska vybavenosť celomestského významu. Zámer návrhu - zariadenie zdravotníctva je v súlade s územným plánom mesta. Dôležitosť pri vhodnom výbere parcely sa kládol na potenciál vytvorenia kvalitného duševného prostredia (prítomnosť terapeutickej zelene, vodné prvky, a aktívny verejný priestor).

Parcela dnes je z prevažnej časti nezastavaná, nachádza sa na nej objekt v zlom stave, ktorý je nutné asanovať. Návrh pracuje s kontextom parcely a jej okolím. Pozemok, podobne ako každá iná integrovaná mestská lokalita tohto typu, bude sprevádzaný vysokou intenzitou využitia územia (IZP, IPP). Urbanisticky je okolie parcely obklopené výškovými budovami (Národná banka Slovenska, Slovenský Rozhlas, Stavebná fakulta, Blumentálsky kostol). Vhodnou reakciou návrhu je urbanistické nadviazanie na výškovosť a vysokú intenzitu okolia. Pre dosiahnutie vhodnej urbanistickej reakcie sa Centrum duševného zdravia stáva hybridom. Kontrolovane sa prepája s administratívou a bývaním. Hybridizácia je zároveň prospešná pre koncept rehabilitačnej duševnej starostlivosti. Návrh pracuje s uličnými čiarami a hmotami okolia. Výškovo rešpektuje kostol s ktorým spolupôsobí v uličných pohľadoch.

Pri architektonickom návrhu prináša integrácia do mestského prostredia viacero nevýhod - duševne negatívnych elementov ako hluk, smog, pachy, neporiadok, ruch, zhon, stres, preplnenosť. Tieto negatívne aspekty sa snaží odbúrať navrhnutá záhrada komplexu. Záhrada a zároveň aj samotný architektonický návrh je inšpirovaná rajskými dvormi mestských kláštorov. Rajský dvor fungoval ako miesto odpočinku a rozjímania. Narozdiel od kláštorov je záhrada otvorená pre verejnosť. Je mestskou oázou duševného zdravia. Návrh pracuje s terénom a využíva prevýšenie pozemku pre zapustenie záhrady, tým vzniká jej akustická ochrana od prilahlej vozovky.

Hmotovo je architektonický návrh zložený z troch častí, ktoré dohromady tvoria celok. Na jednej strane na nároží križovatky je umiestnená veža, na strane druhej je nízka átriová budova, do kompozície sú objekty prepojené štíhlou doskou v ktorej prevádzkovo pôsobí Centrum duševného zdravia. Pred ním tak vzniká otvorený nástupný dvor so záhradou a verejným priestorom. Celá kompozícia je orientovaná na juhozápad.

Architektonický návrh sa sústreďí na Centrum duševného zdravia, administratíva a bývanie sú len sprievodnými funkciami. V átriovej budove sa nachádza administratíva. Vo vrchných podlažiach veže je bývanie. Veža je prepojená s doskou funkciami a prevádzkou centra. Primárnou funkciou liečebného zariadenia je rehabilitačná starostlivosť(denný stacionár, nočný stacionár, chránená dielňa, rehabilitačná dielňa), sekundárnymi ambulantná a terapeutická prevádzka.

Komplex je otvorený verejnosti v prízemí, ktorého veľká časť je aktívnym mestským parterom. Záujem o tvorbu verejného priestoru okolia je v prevádzkovom aj hmotovom riešení. Hlavný komunikačný potenciál v exteriéri zabezpečuje ambit, krytá ochodza inšpirovaná architektúrou kláštora. Centrum má jasne definovaný nástup do objektu. Bohaté foyer je dopĺňané estetickými schodmi, ktoré prepája čakárne a vestibuly interiéru. Foyer je presklené a orientované na juhozápad. Hlavným výrazovým prvkom centra duševného zdravia je materiál - pieskovec, teplé pastelové odtiene a štrukturovaný povrch ladia s myšlienkou budovy. Architektonický návrh kládol dôraz na bezbariérovosť, a požiarnu bezpečnosť objektu.